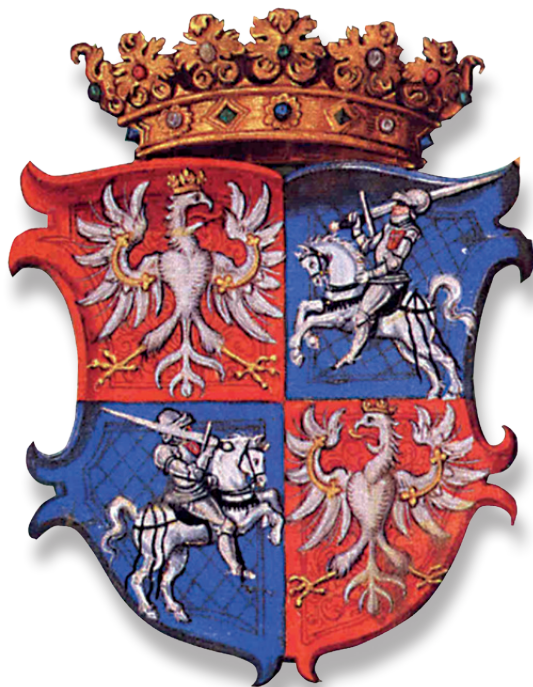

UNIA LUBELSKA

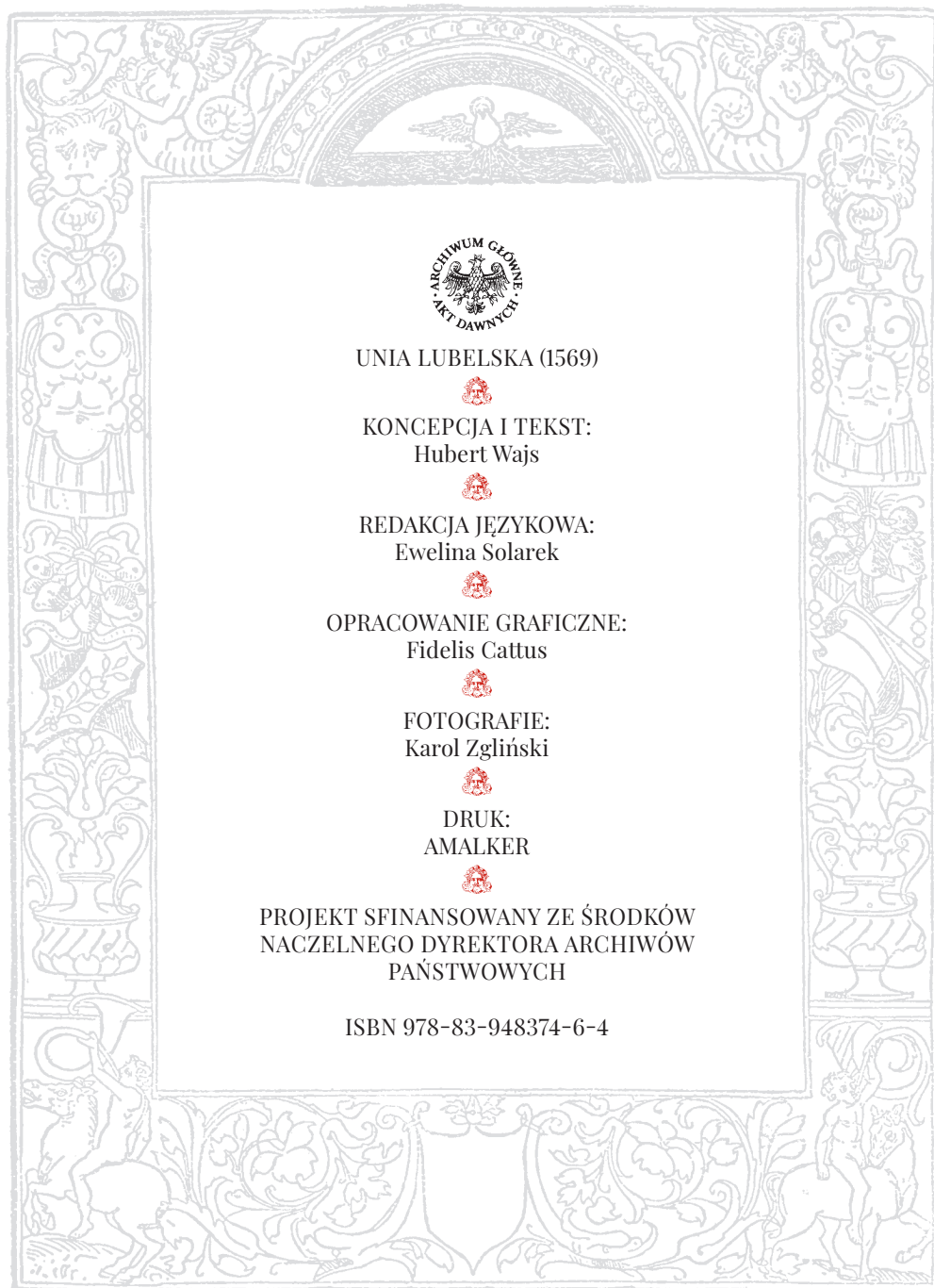
1 lipca 1569

UNIA LUBELSKA

1 lipca 1569

Warszawa 2017

AKT UNII LUBELSKIEJ

1 lipca 1569, Lublin (na sejmie walnym)

Akt unii lubelskiej z 1569 r. to wyjątkowe świadectwo ustanowienia, w początku epoki nowożytnej, wspólnoty dwu różnych państw, osiągniętego za pomocą negocjacji i argumentacji. Akt utworzenia z Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego Rzeczypospolitej Obojga Narodów cechował się trwałym charakterem, polityczną siłą i kulturową atrakcyjnością. Niezwykle nowatorskie, jak na ówczesne czasy, okazały się przyjęte rozwiązania oraz decydująca w procesie negocjowania i przyjmowania unii rola przedstawicieli społeczeństwa szlacheckiego (parlamentu). Wywodząca się z wielokulturowej i wieloetnicznej tradycji monarchii jagiellońskiej oraz z wcześniejszych unii polsko-litewskich, unia lubelska w szczególny sposób wzmacniała, w praktyce i myśli politycznej tamtego czasu, postawy obywatelskie, republikańskie i demokratyczne.

TŁO HISTORYCZNE

31.10.1517	RELIGIA: Marcin Luter ogłosił w Wittenberdze 95 tez
04.10.1525	POLITYKA: Hold pruski – Prusy Zakonne zostały lennem Polski
1543	NAUKA: Wydano <i>O obrotach sfer niebieskich</i> Mikołaja Kopernika
04.12.1563	KOŚCIÓŁ: Zakończono obrady soboru trydenckiego
01.07.1569	POLITYKA: Zawarto unię lubelską między Polską i Litwą
20.05.1570	GEOGRAFIA: W Antwerpii wydano pierwszy nowożytny atlas świata <i>Theatrum Orbis Terrarum</i>
07.10.1571	POLITYKA: Bitwa pod Lepanto – siły chrześcijańskie Świętej Ligi odniosły zwycięstwo nad Turcją
07.07.1572	POLITYKA: Śmierć Zygmunta Augusta, koniec panowania dynastii Jagiellońskiej
23/24.08.1572	WYDARZENIA: Noc św. Bartłomieja zwana krwawym weselem paryskim – katolicy dokonali rzezi hugenotów
28.01.1573	POLITYKA: Konfederacja Generalna Warszawska – ustanowiono podstawy prawne ustroju monarchii elekcyjnej, w tym gwarancje pokoju religijnego
11.05.1573	POLITYKA: Pierwsza wolna elekcja – Henryk Walezy, książę Orleanu, zostaje wybrany królem we wsi Kamin pod Warszawą (dziś: Kamionkowskie Błonia Elekcyjne)
1577	NAUKA: Wydano <i>Polska, czyli o położeniu, obyczajach, urządach Rzeczypospolitej Królestwa Polskiego</i> Marcina Kromera
1578	LITERATURA: Wydano i wystawiono sztukę <i>Odprawa posłów greckich</i> Jana Kochanowskiego
1580	LITERATURA: We Francji wydano <i>Próby</i> Michela de Montaigne
24.02.1582	MIARY CZASU: Papież Grzegorz XIII wydał bullę <i>Inter gravissimas</i> wprowadzającą kalendarz gregoriański

KRÓL

Doprowadzenie do unii w takim kształcie, jaki przybrała w Lublinie w 1569 r., było procesem długotrwałym. Koronne stronnictwo reform już od 1548 r. zwracało uwagę na konieczność odnowienia unii. Król Zygmunt August w odrębności Litwy początkowo widział umocnienie własnej pozycji w Koronie i gwarancję dziedziczości tronu. Gdy stało się oczywiste, że na nim wygaśnie dynastia, konieczne okazało się zastąpienie unii personalnej unią ustrojową, gwarantującą przetrwanie państwa po śmierci króla. Do nowego uregulowania stosunków Korony z Litwą król dążył już od początku lat 60. XVI w. Najpierw jednak ważniejsze okazały się w Koronie problemy egzekucji dóbr królewskich (sejmy: piotrkowski 1562/1563, warszawski 1563/1564), lustracji dóbr królewskich i utworzenia wojska kwarcianego oraz reformy podatkowej, a w dalszej kolejności sprawy religijne (sejm parczewski 1564). Natomiast na Litwie zaistniała konieczność przeprowadzenia dostosowań prawnych, ustrojowych (II Statut Litewski z 1 lipca 1564 r.; sejm wileński 1565/1566 – wprowadzenie ustroju sejmikowego i sądów ziemskich na Litwie) i gospodarczych (pomiaru włóczna). Sejm litewski już w instrukcjach z maja 1563 na sejm koronny dał wytyczne co do unii. W styczniu 1564 unia stała się przedmiotem obrad sejmu, zaproponowano stronie litewskiej „Formę około unii”, a 12 lutego król – dla ułatwienia wspólnej elekcji – zrezygnował z dziedzicznego prawa do tronu. Główne punkty spisano w „Recesie w sprawie około unii”: wspólna elekcja i jedna koronacja, wspólny sejm, urzędy, obrona. Następne sejmy nie doszły jednak do ustaleń w tej sprawie. Nie bez znaczenia była nieprzejednana postawa Mikołaja Radziwiłła „Czarnego”, kanclerza litewskiego i wojewody wileńskiego, wielkiego przeciwnika unii (zm. 28 maja 1565 r.).

Obrady kolejnego sejmu w Lublinie rozpoczęto 10 stycznia 1569 r. Osobno obradował sejm polski, osobno litewski. Już w pierwszych dniach obrad dał o sobie znać sojusz wielkich domów litewskich – Radziwiłłów i Chodkiewiczów. Polacy przedłożyli projekt unii opracowany przez biskupa krakowskiego Filipa Padniewskiego, Litwini przedstawili swój znacznie skromniejszy projekt. Jednak w nocy z 28 lutego na 1 marca Litwini opuścili Lublin bez pożegnania króla. Pozostali tylko posłowie litewscy: chory wojewoda kijowski Konstanty Wasyl Ostrogski, podskarbi ziemski Wawrzyniec Wojna, Michał Haraburda oraz kilku posłów podlaskich. Sejm polski obradował nadal, król przyłączył do Korony: 5 marca Podlasie, 26 maja Wołyń (woj. bractawskie i wołyńskie), a 6 czerwca Kijowszczyznę. Wcześniej, bo

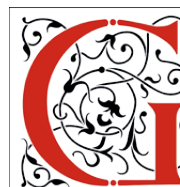

28 marca, monarcha zaaprobował opracowany przez sejm projekt unii. W kwietniu powrócili do Lublina przedstawiciele Litwy – Jan Chodkiewicz, starosta żmudzki i marszałek ziemski litewski, Mikołaj Kiszka, podczasz litewski, Dominik Pac, kasztelan witebski, Krzysztof Radziwiłł „Piorun”, krajczy litewski, Ostafi Wołłowicz, podkanclerzy i marszałek nadworny. Król zgodził się zwołać sejmiki na Litwie na 10 maja w celu uzyskania pełnomocnictw dla posłów, którzy przybyli do Lublina w czerwcu.

**Rokowania o unię wznowiono 7 czerwca. Intensywne nara-
dy trwały do końca tego miesiąca.** W poniedziałek 27 czerwca 1569 r., po kolejnych wielogodzinnych negocjacjach z samymi przedstawicielami Wielkiego Księstwa Litewskiego, udało się wreszcie królowi ich przekonać, żeby ostatnie artykuły sporne pozostawili woli i decyzji władcy. Starosta żmudzki Jan Chodkiewicz w imieniu Wielkiego Księstwa Litewskiego wyraził zgodę na zjednoczenie z Koroną. Pozwoliło to wyznaczyć na dzień następny – 28 czerwca – wspólne spotkanie przedstawicieli obu stron i przyjęcie ostatecznej zgody na unię, we środę zaś – 29 czerwca – została ostatecznie uzgodniona treść aktu. Przygotowanie samego dokumentu także wymagało nie tylko czasu, lecz także wiedzy technicznej (jak podwiesić pieczęcie) i organizacji (jednoczesne opieczętowanie przez dużą grupę osób: 140 senatorów i posłów koronnych oraz 77 senatorów i posłów litewskich). 1 lipca 1569 r. strony wymieniły się aktami i złożyły przysięgi. 4 lipca król wydał dokumenty potwierdzające unię (AGAD, Zbiór dokumentów pergaminowych, sygn. 6914, 8430, 8431) i jeszcze raz ogłosił zatwierdzenie unii w ostatnim dniu sejmiku – 11 sierpnia.

Zygmunt August, Król Polski i Wielki
Książę Litewski 1554
Biblioteka Narodowa w Warszawie

Pieczęcie dygnitarzy Wielkiego Księstwa Litewskiego

1. Pieczęć Waleriana Protasewicza, biskupa wileńskiego (1556–1579), ø 45 mm; w tarczy herb Drzewica, po bokach postacie św. Piotra i Pawła

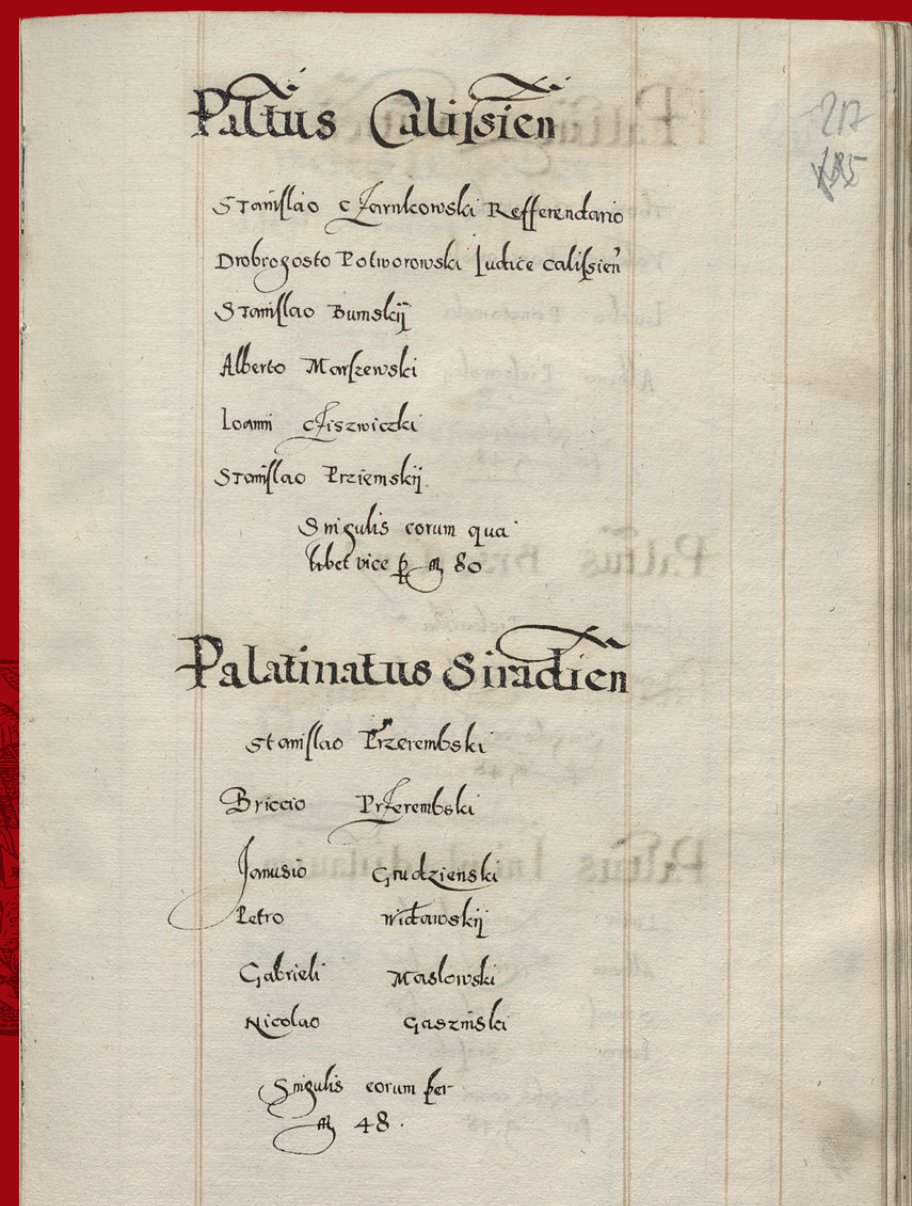
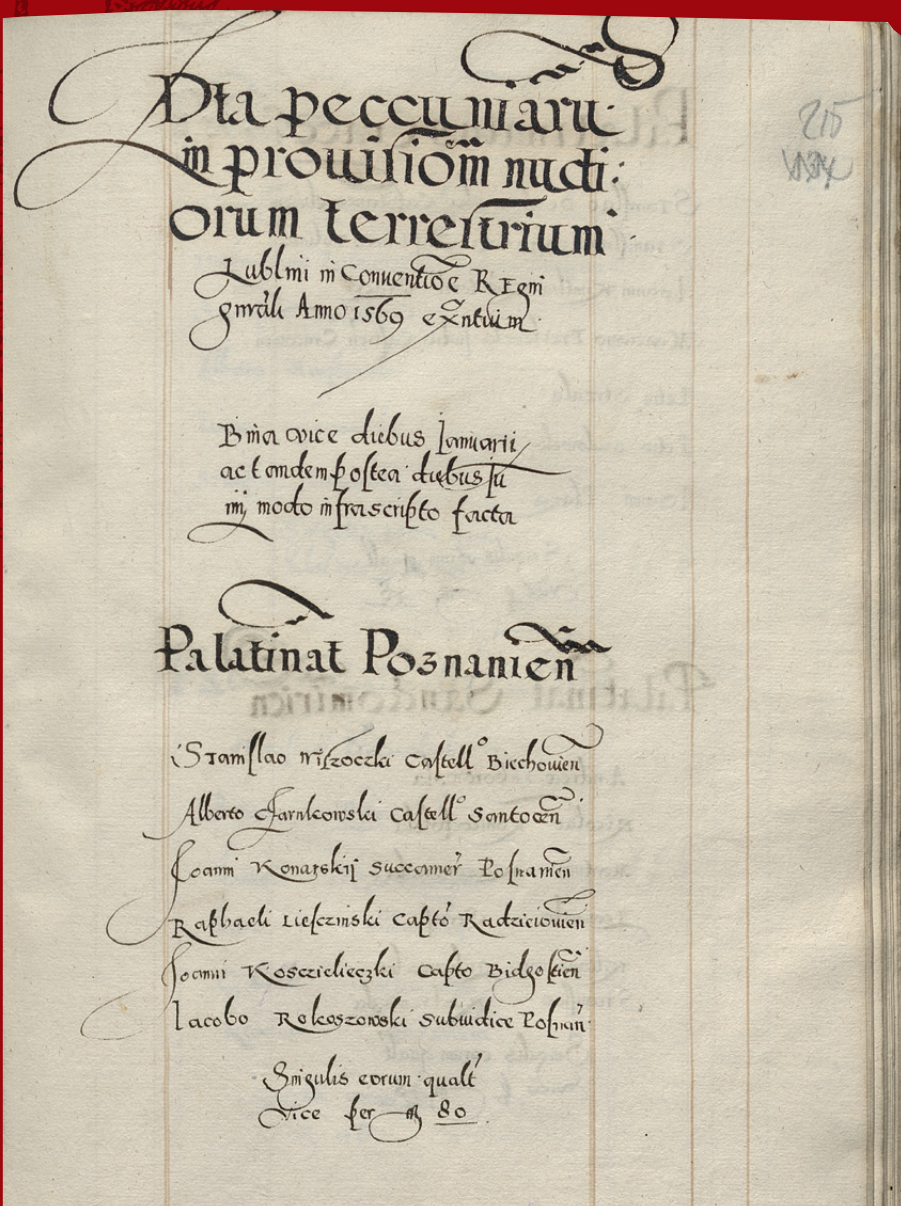
2. Pieczęć Jana Chodkiewicza, starosty żmudzkiego, marszałka wielkiego księstwa litewskiego (ok. 1537–1579), ø 38 mm; w tarczy pięciodelnej herby: Kościeszka, Pogoń, Gryf, Łabędź, Korczak

3. Pieczęć Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła, marszałka nadwornego litewskiego (1549–1616), ø 25/29 mm; w tarczy zajmującej całe pole pieczęci orzeł radziwiłłowski, z tarczą z herbem Trąby na piersiach

SEJMY

Gdy nie zdołano osiągnąć porozumienia, a Litwini 1 marca potajemnie opuścili Lublin, sejm koronny dokonał inkorporacji do Korony Podlasia, Wołynia i Kijowszczyzny. Na początku kwietnia, gdy do Lublina wrócili wybrani przedstawiciele litewscy, aby pertraktować o ustępstwach, król zezwolił na zwołanie sejmików litewskich na 10 maja. Ostatecznie sejm nie uległ zerwaniu, a panowie litewscy powrócili z początkiem czerwca i wznowiono wspólne obrady. Już po uchwaleniu unii, 4 lipca, ustanowiony został przez króla „porządek rady koronnej polskiej i litewskiej, jako już jednej Rzeczypospolitej”. Miesiąc później, 3 sierpnia, dokonano inkorporacji Inflant jako kondominium Korony i Litwy. Sejm zakończył obrady 11 sierpnia 1569 r.

Distributa peccuniarum in provisionum nuntiorum terrestrium Lublini in conventionem Regni generali Anno 1569 existentium

WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE

Rejestr wypłaty strawnego posłom koronnym
będącym na sejmie w Lublinie w 1569 r.
Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum
Skarbu Koronnego, 1 nr 222, s. 215, 217.

Wysocki Stanisław z Budzislawia,
kasztelan biechowski
Czarnkowski Wojciech Sędziwój, kasztelan santocki
Konarski Jan z Kobylina, podkomorzy poznański
Leszczyński Rafał, starosta radziejowski
Kościelicki Jan, starosta bydgoski
Rokossowski Jakub, podkomorzy poznański

WOJEWÓDZTWO KALISKIE

Czarnkowski Stanisław Sędziwój, świecki
referendarz koronny, marszałek izby poselskiej
Potworowski Dobrogost, sędzia ziemski kaliski
Bniński Stanisław, sędzia ziemski poznański
Marszewski Wojciech
Ciświcki Jan, wojski kaliski
Przyjemski Stanisław

WOJEWÓDZTWO SIERADZKIE

Przerembski Stanisław
Przerembski Brykcy,
pisarz ziemski sieradzki
Grudziński Janusz
Widawski Piotr
Masłowski Gabriel
Gaszyński Mikołaj

SEJMY

Zgodnie z zapowiedzią królewską, obrady zwołano na koniec grudnia 1568 r. do Lublina i to pomimo morowego powietrza i choroby władcy. Według instrukcji na powiatowe sejmiki koronne, początek obrad wyznaczono na 22 grudnia 1568 r. Instrukcje sejmikowe jasno określiły cel obrad „[...] iż według konstytucyj blisko przeszłego sejmiku piotrkowskiego [wiosną 1567 r.] ten teraz przyszedł spólny sejm naprzód od uniej albo zjednoczenia Polaków z Litwą począć się ma [...]”.

Faktyczne prace sejmiku rozpoczęto dopiero 10 stycznia 1569 r. Marszałkiem izby poselskiej został Stanisław Sędziwój Czarnkowski, referendarz koronny, poseł z województwa poznańskiego. W Lublinie obradowały równolegle dwa sejmy: koronny i litewski; dla rozstrzygnięcia spraw najważniejszych, a zarazem najbardziej spornych, stany sejmujące zbierały się razem.

185

Lipsia Comiti sua. ad emissibiles eorum exteras
 vite tempus utroque nobile in usu et pacifica
 possessione dictorum honorum. Et lonarwa et
 drassawitz die ut petitis conservandis retinendisque
 duximus, prout conservamus et retinemus
 in his scriptis. promissionem quo nobis et eorum
 successores nris vobis nro regio ipsos
 coniuges et parientes illorum de prefatis bonis
 in usu licet nris. si se requirunt. nra aut
 eorum recipi. non redemptos. Sed nris missis
 redimendi admissos. Verum pacifici et quieti
 quilibet illorum in usu et possessione eorum
 prefatorum conservandos. prout ipsi et successores
 ipsorum de Carnore et Lipsia Comitem
 sua predicta vita utroque durante predicta
 bona nra cum omnibus eorum iuribus. usibus
 et attributis conservabimus. tamen saltem. possessionem
 pacifici et quieti. donec utroque illorum vita
 sublata. bona predicta ad nos et successores
 ipsos nris redeant pleno iure. iuribus
 et alijs nris regalibus. et recipi. noster
 saltem illud semper manebimus. et hoc predicti
 qui ut iuxta constitutiones Regni nri
 quarta pars redierunt ex ipsos bonis ad
 defunctum regni in partem publicam per ipsos
 coniuges nros. si nris rei fuerint etc.
 Datum Varsaviae die Viginti prima mensis
 mensis octobris. Anno Domini MDCXVI.
 Sigismundus Rex

Instructia na Seimiki pomia
 tome przed seimem waltym
 Coronnym lubelskim. 1568

Polia. Je m'aj possel panem Radem Coronnym
 i w seimie woltym. Rigerstwon lasse. Je m'aj
 opbe. awstij. posselstwo tak opravemaz. budze.

Instrukcja na sejmiki powiatowe przed sejmem
 walnym koronnym lubelskim 1568 r.
 Archiwum Główne Akt Dawnych, Metryka Koronna,
 Księgi Wpisów 101, k. 185-190

UNIA 1569 R.

Rzeczpospolita Obojga Narodów powstała w 1569 r. w wyniku zawarcia unii lubelskiej. Połączone unią kraje miały odąd jednego władcę wspólnie wybieranego przez oba narody i tylko raz koronowanego w Krakowie; wspólny sejm – walny – obradujący w Warszawie, gdzie posłowie litewscy w liczbie 48 zasiadali obok 114 posłów koronnych, i senat (113 senatorów polskich i 27 litewskich – taką różnicę powodowała liczba kasztelanów w Koronie – 73 przy 10 na Litwie i wojewodów – 22 polskich przy 10 litewskich), wspólną obronę, politykę zagraniczną i monetę (lecz z odrębnymi stemplami – na Litwie herb Pogoń). Zabezpieczono odrębność Litwy przez zachowanie tytułów, dostojenstw i urzędów centralnych przy zagwarantowaniu równości Wielkiego Księstwa wobec Korony. Zadbano też o to, aby nie miały na Litwie zastosowania żadne koronne postanowienia co do rewizji nadań królewskich.

Postanowiono unifikację praw, którą miała przeprowadzić komisja złożona z Litwinów. W istocie jednak III Statut Litewski (1588 r.) służył raczej zachowaniu odrębności niż jednoczeniu.

Wybitny znawca dziejów nowożytnych prof. Władysław Konopczyński o sejmie lubelskim napisał: „Nigdy w dziejach odrębne narody nie zawarły trwalszego ślubu przy mniejszym zastosowaniu nacisku. Stało się wedle życzenia setek tysięcy, z ujmą tylko dla garści uprzywilejowanych i dla ich pychy. [...] Zaszła tu nie drobna zmiana administracyjna [...], ale akt wielkiej dziejowej doniosłości”.

Po ponad 30 latach od podpisania i opieczętowania aktu unii lubelskiej, jej tekst stał się obiektem szczegółowej analizy w parlamencie angielskim. U schyłku życia królowej angielskiej Elżbiety I, gdy przygotowywano koncepcję unii angielsko-szkockiej, szukano w nim podstaw do opracowania założeń takiej unii (finalnie zawartej w 1603 r.).

Rzeczpospolita Obojga Narodów pod koniec XVI w.
Rys. J. Kotela

DOKUMENT

Zachowany do dnia dzisiejszego egzemplarz aktu unii lubelskiej był przeznaczony dla stanów koronnych. Dlatego znalazł się w archiwum dokumentowym Królestwa Polskiego, zwanym, od miejsca przechowywania w zamku królewskim w Krakowie na Wawelu, Archiwum Koronnym Krakowskim (należał do działu *Lithuaniae* tego Archiwum). Trafiały tu między innymi dokumenty ogólnopolskie: przywileje powszechne (m.in. Konfederacja Generalna Warszawska z 1573 r., sygn. 4467, wpisana w 2003 r. na listę „Pamięć Świata”), pakt, unie, potwierdzenia praw; w tym egzemplarz urzędowy Statutu Łaskiego z 1506 r. (sygn. 5632), czyli wydane drukiem spisu wszystkich statutów i przywilejów obowiązujących w Królestwie Polskim, a także dokumenty odnoszące się do poszczególnych województw, krajów i ziem złączonych z Rzeczypospolitą. W 1765 r. Archiwum Koronne Krakowskie zostało przeniesione do Warszawy. Po trzecim rozbiorze (1795 r.) razem z innymi materiałami archiwalnymi, pozostałymi po najwyższych władzach Rzeczypospolitej, także i ten dokument został wywieziony do Petersburga. Przechowywany był tam najpierw w archiwum Senatu Rządzącego, a później w dziale rękopisów Cesarskiej Biblioteki Publicznej. Do Polski wrócił po pierwszej wojnie światowej, na mocy pokoju zawartego przez odrodzone państwo polskie z Rosją w Rydze w 1921 r. Wtedy znalazł się w Archiwum Głównym Akt Dawnych i został włączony do Zbioru dokumentów pergaminowych.

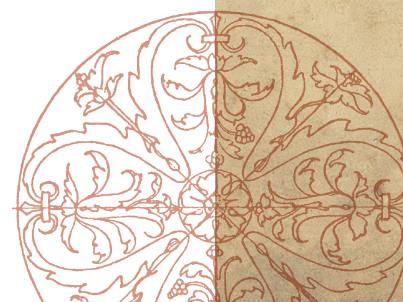
Uważany dziś za zaginiony dokument stanów koronnych dla stanów litewskich po zawarciu unii trafił do archiwum dokumentowego Wielkiego Księstwa Litewskiego, zaś w okresie wojny polsko-moskiewskiej w latach 1654–1667 dostał się w ręce jednego z najważniejszych litewskich rodów magnackich, Radziwiłłów. Albrycht Stanisław Radziwiłł był na początku tego okresu kanclerzem litewskim i nie dopuścił, aby dokumenty z archiwum wielkich książąt litewskich znalazły się w archiwach carskich. Dokument ten dzielił następnie losy archiwaliów radziwiłłowskich, a przewieziony w 1920 r. do Warszawy, zaginął w latach II wojny światowej.

1. Pieczęć Piotr Skrobota, posła powiatu wołkowyskiego, owalna $\varnothing$ 15/17 mm; w tarczy herb Pobóg, klejnotu brak; nad tarczą litery: P S

2. Pieczęć Michała Sokołowskiego, sędziego słonimskiego, posła powiatu Słonimskiego, ośmioboczna $\varnothing$ 13/13 mm; w tarczy herb Gozdawa, klejnotu brak; nad tarczą litery: M S

3. Pieczęć Michała Wróblewskiego, posła województwa trockiego, owalna $\varnothing$ 15/17 mm; w tarczy jakoby majuskuła II, której praw laska u góry przekrzyżowana, lewa zaś strzałą zakończona, nadto u góry i po obu stronach tego znaku trzy gwiazdki, klejnotu brak; nad tarczą litery: M W, po obu stronach tarczy data 15 | 69

AKT UNII LUBELSKIEJ

1 LIPCA 1569, LUBLIN (NA SEJMIE WALNYM)

Panowie rady i posłowie ziemscy
Wielkiego Księstwa Litewskiego
odnawiają unię z Koroną Polską.
Powstałe na mocy unii państwo –
Rzeczpospolita Obojga Narodów
– miało oddać jednego, wspólnie
wybieranego władcę, wspólny
sejm, obronę, politykę zagranicz-
ną i monetę.

Akt unii lubelskiej – oryginał: język
polski; dokument pergaminowy
o wymiarach 72 x 45 cm + 10 cm.
Inwokacja wpisana kapitałą. 77 pieczęci
na 47 sznurach. Pieczęcie
w trzech grupach:

I grupa (środkowa, wosk czerwony)
– 17 pieczęci, każda na własnym
podwójnym sznurze (dygnitarze)

II grupa (po lewej stronie, wosk
czerwony) – również 17 pieczęci,
po dwie pieczęcie obok siebie na
jednym sznurku: 8 x 2 + 1

III grupa (po prawej stronie, wosk
zielony) – 43 pieczęcie, po dwie pieczęcie
obok siebie na jednym sznurku x 17,
trzy ostatnie sznurki po 3 pieczęcie

Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór
dokumentów pergaminowych, sygn. 5627

1. Pieczęć Kasprowa Giedrojcia, posła pow. kowieńskiego, ośmioboczna $\varnothing$ 12/14 mm; w tarczy herb Poraj, w klejnocie dwa skrzydła orle barkami ku sobie zwrócone, po obu stronach klejnotu i nad nim litery: KM G

2. Pieczęć Wasyla Rahozy, chorążego nadwornego litewskiego, posła woj. mińskiego, $\varnothing$ 11/14 mm; w tarczy herb Rahoza; nad tarczą litery: V R

3. Pieczęć Andrzeja Stankiewicza, posła województwa mińskiego, ośmioboczna, $\varnothing$ 11/13 mm; w tarczy herb Wadwicz, nad tarczą hełm; po obu jego stronach litery: A S

TEKST UNII

W imię Pańskie amen. Ku wiecznej pamiętce sprawy niżej opisanej. My prełaci i panowie rada, tak duchowna jako świecka, książęta, stany wszystkie Wielkiego Księstwa Litewskiego, ktemu posłowie ziemscy na tym walnym a z pany radami i posły a stany wszystkiej Korony polskiej spólnem lubelskiem sejmie będące, to jest Walerjan biskup wileński przez umocowanego swego, Gierzy Pieczkowicz biskup żmłodzki, Hrehory Aleksandrowicz Codtkowicz pan wileński, hetman nawyszy Wielkiego Księstwa litewskiego, starosta grodzieński, dzierzawca mohilowski Stefan Zbaraski Koributowicz wojewoda trocki, Ostafilej Wołowicz pan trocki, podkanclerzy Wielkiego Księstwa litewskiego, starosta brzeski i kobryński, Jan Chodkiewicz hrabia na Szklowie i Myszy, starosta żmłodzki, marszałek najwyższy Wielkiego Księstwa litewskiego, administrator i hetman ziemie inflanckiej, starosta kowieński, dzierzawca płoteski i telszowski, Wasylej Tyszkowicz wojewoda smoleński, starosta mieński i piński przez umocowanego swego, Paweł Iwanowicz Sapieha wojewoda nowogrodzki, Girzy Wasylewicz Tyszkowicz wojewoda brzeski, starosta wołkowiski, Gabryel Iwanowicz Hornośtaj wojewoda mieński, starosta kamieniecki, Malcher Szemiott kasztelan żmłodzki, ciwun bierżański przez umocowanego swego Hrehory Tryzna kasztelan smoleński, Hrehory Tryzna kasztelan nowogrodzki, starosta słonimski, Jan Mikołajowicz Hajko kasztelan bielecki, koniuszy grodzieński, dzierzawca trabski, Mikołaj Talwosz kasztelan mieński, starosta dynemburski, Mikołaj Naruszewicz podskarbi ziemski Wielkiego Księstwa litewskiego, pisarz Jego Królewski Mości, dzierzawca markowski, miadzielski, uszpolski i pieniański, Mikołaj Chrystof Radziwiłł książę na Ołyce i Nieświżu, marszałek dworny Wielkiego Księstwa litewskiego, Jan Kiszka krajczy Wielkiego Księstwa litewskiego, Mikołaj Olechnowicz Dorohośtajski stolnik Wielkiego Księstwa litewskiego, dzierzawca wileński, bojsagolski, ciwun włości żmłodzkiej, gądzinińskiej, Lawryn Wojna podskarbi Wielkiego Księstwa litewskiego, pisarz Jego Królewskiej Mości, dzierzawca kraśnicki i kwasowski. A marszałkowie Jego Królewski Mości w Wielkim Księstwie litewskim: ksiądz Łukasz Bolesławowicz Swirski dzierzawca krewski, Mikołaj Sapieha, Jan Wołczek koniuszy wileński i podkoniuszy ziemski, dzierzawca wasiliski Kaleniecki Tyszkowicz, Jan Bolesławowicz Świrski z wileńskiego, Malcher Snowski sędzia ziemski nowogrodzki, dzierzawca kureniecki z nowogrodzkiego, Paweł

Ostrowicki z oszmiańskiego powiatow posłowie, Aleksander Wahanowski, Jan Pałuski dzierzawca niemonojcki, marszałkowie. Pisarze Jego Królewski Miłości: Michajło Haraburda dzierzawca świsłocki, Bazilius Drzewiński, Maciej Sawicki starosta mielnicki, wojski drohicki, Stanisław Naruszewicz ciwun wileński. A my posłowie ziem i powiatow tego sławnego państwa Wielkiego Księstwa litewskiego na tenże spólny sjem od ziem i powiatow za zupełną mocą posłani z województwa wileńskiego pospołu z wyszy mianowanem marszałkiem księdzem Janem Swirskim ksiądz Malcher Matuszewicz Gedroń, z województwa trockiego Andrzej Dzierzko podkomorzy, Kasper Rajecki chorąży ziemie trockiej a Michajło Wrona, z ziemie żmojdzkiej Mikołaj Stankiewicz Bielewicz podkomorzy ziemie żmojdzkiej, ciwun ojragolski, Iwan Ilgowski ciwun wieswieński a ciwun tejże ziemie żmojdzkiej Jan Gradowski, z ziemie smoleńskiej Fiedor Kopeć a Jan Skirmont, z województwa nowogrodzkiego pospołu z wyżej pomienionym marszałkiem Malcherem Snowskim Andrzej Iwanowicz, sekretarz Jego Królewski Mości podkomorzy nowogrodzki, z województwa witebskiego Andrzej Kiesel horodniczy witebski a Tymofiej Hurko podsądek witebski, z województwa bierześciejskiego Dominik Pac podkomorzy brescki, Adam Pocij pisarz ziemi brescki, z województwa mścisławskiego Isaj Szczółkan a Hreory Makarowski, z województwa mieńskiego Wasilej Rahoza chorąży dworny Wielkiego Księstwa litewskiego a Andrzej Stankiewicz. A z powiatow ku temże województwem należących, z województwa wileńskiego z powiatu oszmiańskiego z wyżej pomienionym marszałkiem Pawłem Ostrowickim Stanisław Stanisławowicz sędzia ziemski oszmiański, z powiatu wilkomirskiego Mikołaj Koncza, Krzysztof Razmysowicz, z powiatu lidzkiego Szadzibor Dowgird a Szczęśny Augustynowicz Huba, a z województwa trockiego z powiatu grodzieńskiego ksiądz Iwan Masalski sędzia ziemi grodzieński a Jan Klukowski, z powiatu kowieńskiego Andrzej Ilgowski ciwun twierski a Kasper Giedroń, z województwa nowogrodzkiego z powiatu słonimskiego Michajło Sokołowski sędzia słonimski a Maciej Jacynicz, z powiatu wołkowyskiego Jeronim Puksza chorąży wołkowyski a Piotr Skrobott, z województwa witebskiego z powiatu orszańskiego Bogusz Alekseiowicz Skoło chorąży orszeński a Fiodor Woropaj, z województwa bierześciejskiego z powiatu pińskiego Stanisław Szyrma wojski piński, Iwan Domanowicz podsądek piński, z powiatu mozyrskiego Fiedor Lenkowicz a Jan Kłopot,

z województwa mińskiego z powiatu reczyckiego Andrzej Chałcki pisarz ziemski reczycki a Izmajło Zienkowicz. I wszystka insza szlachta, obywatele Wielkiego Księstwa litewskiego, tak tu w Lublinie będące jako i niebędące, których jednak wszystkich chuć i wola do tych niżej opisanych rzeczy jest nam dobrze z sejmikow powiatowych, które ten seim walny lubelski uprzedziły, wiadoma, tak jakoby tyż tu właśnie imiona ich wszystkich włożyły i pieczęci zawiesiły. A potem tyż i z miasta wileńskiego stolicznego Wielkiego Księstwa litewskiego posłowie: Franc Stanisławowicz Durnik, Fiedor Jackowicz Wielkowicz Burmistrze a Hieronim Opachowski pisarz miasta wileńskiego.

Pieczęć Adama Pocija, pisarza ziemskiego brzeskiego, posła województwa brzeskiego, o 13/15 mm; w tarczy herb Waga, a pod nim trzy wręby koreczakowe, w klejnocie trzy pióra strusie; po obu stronach klejnotu litery: A P

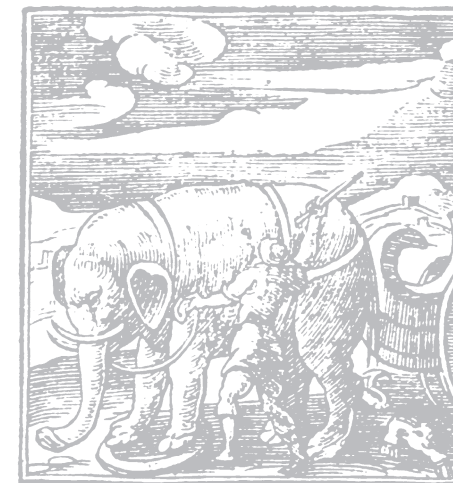
1. Oznajmujemy tym to listem naszym wszem ninie i na potym będącym ludziom, do których jeno wiadomości ten list nasz przydzie, iż my, mając ustawicznie przed oczyma powinność naszą przeciw ojczyźnie swej Wielgiemu Księstwu litewskiemu, ktorejeśmy wszystkę pocziwość, ozdobę, pożytek pospolity, a najwięcej umocnienie od niebezpieczeństwa, tak wewnętrznego, jako zewnętrznego, opatrzyć powinni, bacząc tyż przytym i przed oczyma mając chwalebny a obojemu narodowi barzo należny związek i społeczność przez przodki swe nigdy z obywatelami na on czas wszystkiej Korony Polskiej na wieczne czasy za spólnem a listownem obudwu narodów zezwoleniem uczynioną i listy, pieczęciami, przysięgami, czciami obojej strony umocnią i przez niemały czas uprzejmością a statecznością obojej strony dzierzaną, lecz potem za złymi a zawisnemi czasy niajako zatrudnioną, zawždy tak my, jako przodkowie nasi, o tem myśleli i pany swe, tak sławnej pamięci Zygmunta, jako i szczęśliwie na ten czas obiema narodom, polskiemu i litewskiemu, panującego pana a pana Zygmunta Augusta, krole polskie, przez niemały czas upominali i prośbami naszymi do tego wiedli, aby nam z powinności swy pański a królewski jako zwierzchni a jedni obudwu narodów panowie do egzekucji a skutku tak spisow spólnych, jako i innych praw i przywilejow naszych, ktore na ten związek i na tę społeczność z pany i ziemiami Korony polski jeszcze od pradziada Jego Królewskiej Mości, także za Aleksandra krola, my z Koroną polską mamy, z łaski a zwirzchności swy dopomóc, a to, co się z tej społeczności wykroczyło, w swą rezę wstawić raczyli, zwiódzsy nas z pany radami i inemi Korony polskiej stany spólnie na jedno miejsce do wykonania tej to chwalebny a obojemu narodowi pożytecznej sprawy, jako o tej sprawie unji akta i konstytucje i deklaracje i recessy sejmow po ty czasy będących jaśnie omawiają. Jakoż jednak za łaską miłego Boga, który społeczność i jedność miłuje, a który krolestwa, państwa i rzeczypospolite po wszystkim świecie w osobnej swojej opiece mieć raczy, a za łaską tyż pana swego, szczęśliwie na ten czas nam panującego pana a pana Zygmunta Augusta, króla polskiego etc. wyżej mianowanego, tośmy nakoniec za uprzejmym staraniem swym odzierzeli, iż przodkiem w Warszawie na sejmie roku tysiąc pięćset sześćdziesiąt trzeciego złożonym, a potem w Parczewie roku tysiąc pięćset sześćdziesiąt czwartego zjachawszy się z stanami koronnemi, niemałyśmy wstępęk do naprawienia tego to

zjednoczenia i tej po części naruszonej unji uczynili, namawiając między sobą z obu stron i utwierdzając artykuły do tej unji należące. Ktore artykuły iż tam na on czas prze krotkość czasu i prze insze gwałtowniejsze potrzeby Rzeczypospolity obojego narodu spólnymi spisy naszymi z stany koronnemi warowane być nie mogły, przeto tego wolniejszego czasu zjchawszy się na ten sjem spólny do Lublina na dzień dwudziesty trzeci miesiąca grudnia w roku przeszłym tysiąc pięćset sześćdziesiąt osмым przez Jego Królewski Miłości za zezwoleniem oboich rad polskich i litewskich złożony i do tego czasu jednostrajnie dzierzany i kontynuowany, takieśmy niżej opisane traktaty i namowy między sobą uczynili, ktoreśmy za łaską Bożą do tego końca i do tej konklusji za zgodnym i jednostrajnym obojej strony zezwoleniem i spólnym spisaniem, niwczym nie derogując recessowi warszawskiemu i inszym przywilejom, przewiedli. Z czego bądź Pana Boga w trojcy jedynem chwała wieczna, a krolowi Jego Mości z łaski Bożej panu a panu Zygmuntowi Augustowi dzięki nieśmiertelna, zacnej tyż Koronie polskiej i Wielgiemu Księstwu litewskiemu sława i ozdoba na wiekuiście czasy.

2. Naprzod, iż aczkolwiek były stare spisy przyjaciółstwa, sprzymierzenia, pomnożenie i lepszy sposób Rzeczypospolity, tak Korony polskiej, jako Wielgiego Księstwa litewskiego, czyniące etc., wszakoż iż się nieco w nich widzi być różnego od dobrze i szczerego braterstwa dufania, przeto dla mocniejszego spojenia wspólny i wzajemny miłości braterski i w wiecznej obronie obudwu państw społecznej, niewątpliwej wiary braterski czasy wiecznymi ku chwale Bożej, Jego Królewskiej Mości z wiecznym podziękowaniem godnej sławie i tychże obudwu nazacniejszych, polskiego i litewskiego, narodów i tyż ku rozszerzeniu niezmierzonej i wiecznej czci, ozdobie, okrasie, zmocnieniu uczciwości, zacności i majestatu spólnego wiecznemu rozszerzeniu one stare sprzymierzenia ponowili i umiarkowali w tym wszystkim, jako niżej opisano.

3. Iż już Krolestwo polskie i Wielgie Księstwo litewskie jest jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a także nieróżna ale jedna a spólna Rzeczypospolita, ktora się z dwu państw i narodów w jeden lud zniosła i spoiła.

4. A temu obojemu narodowi żeby już wiecznemi czasy jedna głowa, jeden pan i jeden krol spólny rozkazował, który spólnymi

głosy od Polaków i od Litwy obran, a miejsce obierania w Polsce, a potem na Królestwo Polskie pomazani i koronowani w Krakowie będzie. Ktoremu obieranie według przywileju Aleksandrowego niebytność której strony przekazać niema, abowiem powinnie et ex debito rady i wszystkie stany Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa litewskiego wzywane być mają.

5. Obieranie i podnoszenie wielkiego księcia litewskiego, które przedtym osobno bywało w Litwie, aby już tak ustało, żeby i znak żaden albo podobieństwo na potem nie było, z któregoby się okazało albo znaczyło podnoszenie albo inauguracja wielkiego księcia litewskiego. A iż tytuł Wielkiego Księstwa litewskiego i urzędy zostawają, tedy przy obieraniu i koronacji ma być obwołan oraz królem polskim i tenże wielkim księciem litewskim, ruskim, pruskim, mazowieckim, żmudzkiem, kijowskim, wołyńskim, podlaskim i inflanckim.

6. Succesio Jego Królewski Mości naturalis et haereditaria, jeśli by Jego Królewski Mości i komukolwiek z przyczyny jakiegokolwiek w Księstwie litewskim służyła, niema już wiecznymi czasami przeszkadzać tego spółku i zjednoczenia obojga narodów i obierania spólnego jednego pana, której Jego Królewska Mość Koronie wiecznymi czasami odstąpił, nie wątpiąc w tym i to też sobie warując, żebyśmy ani samej osoby Jego Królewski Mości ani potomstwa własnego, jeśli by Jego Królewski Mości które Pan Bog dać raczył, nie zgołocili, ale żeby pocziwie a stanowi jego przystojne od Rzeczypospolitej opatrzenie miało, jeśli by na królestwa nie było wzięte, a wszakoż nie czyniąc żadnej dismembracji koronnej, o czym w deklaracji Jego Królewski Mości i w recesie sejmu walnego warszawskiego dostatecznie jest opisano i obwarowano.

7. A przy koronacji nowego króla mają być przez króla koronowanego poprzysiężone i zaraz konfirmowane na jednym liście i jednymi słowy na wieczne czasami prawa, przywileje i wolności poddanych wszystkich obojga narodów i państw tak złączonych.

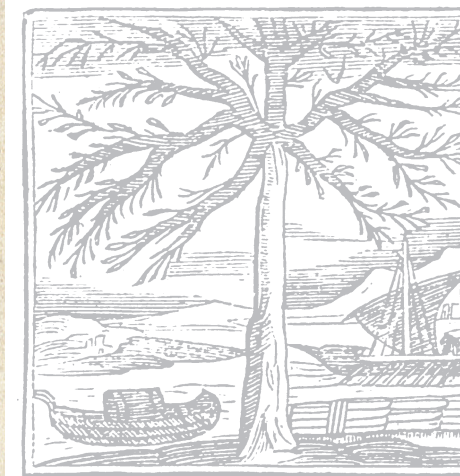
8. Sejmy i rady ten oboj narod ma zawsze mieć spólne koronne pod królem polskim, panem swym, i zasiadać tak panowie między panami osobami swymi, jako posłowie między posłami, i radzić o spólnych potrzebach tak na sejmiech, jako i bez sejmów, w Polsce i w Litwie.

9. Tyż aby jedna strona drugiej była radą i pomocą, aby Jego Królewska Mość prawa, przywileje, tak wszem ziemiam i narodom, tak Korony polskiej, jako i Wielkiego Księstwa litewskiego, i ziemiam do nich należącym, wszelakim pismem nadane przywileje i prawa od wszech przodków Jego Królewski Mości i od Jego Królewski Mości samego z dawnych czasów i od poczęcia unji wszem wobec i każdemu z osobna jakimkolwiek sposobem nadane, i wolności, dostojenstwa, prerogatywy, urzędy wszystkie obojga narodu całe i nieporuszone zachował, wszystkie prawa, sądy, wysady, stany książęce i familje szlacheckie przeznaczonych narodów, uchwały sądowe z dawna do tego czasu zachować każdemu stanowi mocno i nieporuszenie.

10. Przysięgi rad, dygnitarzów, urzędników, starost narodu litewskiego i przedniejszych domów ludzi, którzyby je czynić mieli, przy mocy zostać mają, jakośmy tyż i sami spólnie tak przywilejami, jako spólnym spisaniem na sejmie warszawskim spólnym sobie zostawili, tym wykładem, iż na potem wszystkie takowe przysięgi królowi koronowanemu i koronie polskiej czynione być mają. Także około przysięg trzymania spisków pospolitych zachować się mają i statecznie sobie trzymać wedła przywileju Aleksandrowego.

11. Tyż we wszystkich przeciwnościach spólną pomocą my obojgo narodu prełaci, książęta, rady, barones i wszystkie stany pomagać sobie mamy wszystkimi siłami i możliwościami, jako spólnej radzie pożytecznie i potrzebnie będzie się zdało, szczęśliwe i przeciwne rzeczy za spólne rozumiejąc i wiernie sobie pomagając. Foedera aut pacta albo znowy i przymierza z postronnymi narody wedła spólnej zgody warszawskiej na potem żadne czynione ani stanowione, żadni tyż posłowie w rzeczach ważnych do obcych stron posyłani być nie mają, jedno za wiadomością i radą spólną obudwu narodów, a przymierza albo stanowienia z którymkolwiek narodem przedtym uczynione, któreby były szkodliwe której stronie, dzierżane być nie mają.

12. Moneta tak w Polsce, jako w Litwie, ma być za spólną radą uniformis et aequalis in pondere et grano et numero petiarum et inscriptione monetae, co ku skutkowi przywieść Jego Królewska Mość jest powinien i potomkowie Jego Królewskiej Miłości będą powinni.

13. Cła, myta wszystkie w Polsce i w Litwie, ziemskie i wodne, jakimkolwiek imieniem nazwane, tak krolewskie, jako szlacheckie, duchowne i mieskie, Jego Krolewska Mość znosić raczy, iżby już zadnego exnunc cła nie brano na potym wiecznych czasow od duchownych, od świeckich ludzi szlacheckiego stanu i od ich poddanych od rzeczy ktorychkolwiek własnej roboty i wychowania, nie zakrywając myt kupieckich ani się zniżając z kupcy ku szkodzie a zatajeniu ceł z dawna zwykłych krolewskich tak w Polsce, jako i w Litwie.

14. Statuta i ustawy wszystkie, jakiekolwiek i z ktorejkolwiek przyczyny przeciw narodowi polskiemu w Litwie ustawione i uchwalone około nabywania i dzierżenia imienia w Litwie Polakowi, jakokkolwiek go kto dostał i dostawał, chocia po żenie albo z wysługi albo zakupnym, darownym obyczajem, zamianą i ktorymkolwiek nabyciem wedla zwyczaju i prawa pospolitego, te wszystkie statuta aby żadnej mocy nie miały jako prawu, sprawiedliwości i tyż spólnej braterskiej miłości i unji a zjednoczeniu spólnemu przeciwne, ale aby wolno było zawždy tak Polakowi w Litwie, jako Litwinowi w Polsce, każdym słusznym obyczajem dostawać imienia i dzierżyć je wedla prawa, w ktorym leży ono imienia.

15. A co się tycze inszych artykułów przywileju Aleksandra krola, ktore jeszcze nie są na warszawskim sejmie deklaracją Krola Jego Mości ani spólną zgodą deklarowane, ale na ten terazniejszy spólny lubelski z warszawskiego sejmu odkładem spólnym zawisły, ty wszystkie, jako są w przywilejach i w spisaniu spólnym, a ostatecznie w Aleksandrowym przywileju i tu w Lublinie od Krola Jego Mości poprzod w tej sprawie unji danem opisane, w mocy zupełny na czasy wieczne zostawać mają, a wszakże ku objaśnieniu lepszemu to przykładając, iż przy tytule Wielgie Księstwo litewskie i dostojenstwach i urządziech wszystkich i zacności stanów wedla opisanego przywileju krola Aleksandra cale a nienaruszenie zostać ma, gdyż to zjednoczenia i społeczności tej roztrągnięcia i rozdziału nie czyni.

16. Sejmow innych żadnych osobnych stanom koronnym i litewskim od tego czasu Krol Jego Mość składać nie będzie, jedno zawždy spólne sejmy temu obojemu narodowi jako ciału jedne-

mu w Polsce składać będzie, gdzie się Jego Krolewski Mości i radom koronnym i litewskim nasłuszniej zdać będzie.

17. Dygnitarstw i urzędów, jeśli ktore wakują albo wakować w Wielgim Księstwie litewskim na potym będą, Krol Jego Mość nie ma dać niekomu, ażyby pirwej Jego Krolewski Mości i potomkom Jego, krolom polskim koronowanem, i temu nierozdzielnemu ciału, Koronie Polskiej, przysięgę uczynił.

18. Opatrujemy tyż dostatecznie i warujemy stany i osoby Wielgiego Księstwa litewskiego, aby egzekucja nas samych i potomków naszych nie tylko wedla statutu Aleksandra krola, ale ani wedla żadnych przywilejów, listów, konstytucyj, uchwał sejmowych w Koronie Polskiej uczynionych, danych, uchwalonych jakichkolwiek przeszłych około dobr stołu Jego Krolewski Mości w Wielgim Księstwie litewskim, od wszech przodków Jego i Krolewski Mości i Jego Krolewski Mości samego od zaczęcia unji w Wielgim Księstwie litewskim komużkolwiek rozdanych, żadnego stanu, nie doległa, ale wszystkie prawa, przywileje od wszech przodków Jego Krolewski Mości i Jego Krolewski Mości samego od zaczęcia unji w Wielgim Księstwie litewskim narodom litewskim, ruskim, żmudzkiem i innym narodom i obywatelom Wielgiego Księstwa litewskiego i tyż ziemiam, powiatom, familjam i osobom do tych czasow dane, cale, zupełne i niwczym nienaruszone zostały, także wieczności, feuda albo lenna, frymarki, zamiany, dożywocia, zastawy wszelkie na sejmie i bez sejmow uczynione wedla każdego przywileju wiecznymi czasy dzierżane być mają, nie przywodząc ich w żadną wątpliwość ktorymkolwiek obyczajem albo wykładem. Także tyż nadanie na dygnitarstwa, urzędy, ktore zdawna i właśnie na nie należały, zastawy i summy wszelakie w zupełnym prawie swym zostawione być mają, nie będąc powinni żadnej części dochodów zwykłych swych, jakimkolwiek obyczajem nazwanych, gdzie indziej i na co inego nad terazniejsze dzierżenie i przywileje albo listy swe do tego czasu odzierżane okrom pożytku swego obracać. A ktoby z przodków swych, nie mając listów, co gruntow i każdy posessji jakimkolwiek imieniem nazwanych trzymał, pożywał, takowy tę takową własność i bez listów, jako i za listy, ma wiecznie trzymać wedla statutu litewskiego starego i nowego i zwyczajow dawnych. Jakoż panowie rady i wszystkie stany, posłowie wszystkich ziem tym terazniejszym postanowieniem

zamykają sobie i potomkom swoim moc stanowienia i wznawiania jakimkolwiek kształtem także wspominania i wszelakiego wynalazku wzniesienia egzekucji na wysługi i insze majątności przeszłe. A iż już od tego czasu rozdawanie dobr stołu w Wielgim Księstwie litewskim ustać ma, wszakoż imiona, ktorekolwiek z domow książęcych i szlacheckich i pańskich ku stołowi Jego Krolewski Mości potym przypadać będą, te takowe imiona Jego Krolewska Mość wedle woli i łaski swy krolewski rozdawać ma tak polskiego, jako i litewskiego szlacheckiego narodu ludziom, aby się tym służba ziemska wojenna nie zmniejszała. Takież w rekuperacji od nieprzyjaciela moskiewskiego zamkow, imion, possessji i dobr wszelakich będzie powinien Jego Krolewska Mość tym wracać, czyje to ojczyzny i possessje przedtym byli przed osiągnięciem od nieprzyjaciela. A jeśli by na to miejsce dano komu co, to się do stołu Krola Jego Mości wracać będzie.

19. Ktore wszystkie artykuły my prełaci i panowie rady, książęta, posłowie ziemscy i inne wszystkie stany Wielgiego Księstwa litewskiego znając być chwalebne, potrzebne i obojemu temu narodowi, tak Korony polskiej jako Wielgiemu Księstwu litewskiemu, jako już jednej spolny a nierozdzielnej Rzeczypospolity pożyteczne, a spolnego naszego z stany tej sławny Korony polski z zezwolenia w ten list na ten kształt spisane, radzi i z dobrą wolą i z dobrą bracką chucią i miłością tak prelatom, panom radam, posłom ziemskim, jako i innym wszystkim stanom i osobom koronnym tym listem naszym na wieczne czasy z strony naszej przyznawamy i one pieczęciami, przysięgami, pocziwościami swymi i potomstwa swego wszelakiego warujemy, utwierdzamy i umacniamy warunkiem, utwierdzeniem i umocnieniem takim, jakie nam nawiętsze i namocniejsze bądź z osob, bądź z miejsc i urzędów naszych, tak osobliwym, jako i pospolitym obyczajem należy, ślubując i obiecując przed Panem Bogiem dobrym, uczciwym, szlacheckim i chrześcijańskim słowem naszym, iż to wszystko, co się tu napisało, znać, trzymać i dzierżeć, wypełniać, sami i z potomi swemi na wieczne czasy będziemy bez fortelów wszelakich, nie przywodząc niczego z tych rzeczy na wieki w żadną wątpliwość ani odmianę, nie odstrzelając się też w niczym od tej jedności, w którąśmy się z narodem tej sławny Korony polski związali wedla opisanego tego to listu naszego i artykułów w tym liście związanych i objaśnionych wiecznymi i wiekuistymi czasami, jaki też nam panowie Polacy dali. Ktore spolne nasze spisy

Krol Jego Mość przeznaczony jako pan nasz zwierzchni władzą swą krolewską konfirmować nam raczył. A jeśli by która strona przywilejow i spisow o spolności uczynionych między tymi narody tak nam, jako sobie trzymać nie chciała, albo jeden z osobna trzymać nie chciał, przeciw takiej stronie i każdemu z osobna jako przeciw nieprzyjacielowi naszemu i narodow spolnych powstać z potomki naszymi przy panie naszym, krolu polskim, będziemy powinni. Co wszystko czynić i wypełnić, mocnie dzierżeć w skutku wszystkim zawżdy pod naszą przysięgą siebie i potomki nasze obowiazujemy.

A te wszystkie rzeczy tu postanowione i obwarowane ani przez Jego Krolewską Mość, ani przez pany rady, inne wszystkie stany i posły ziemskie obojga narodu za spolnym zezwoleniem ani pojedynkiem od ktorej części i strony nie mają nigdy wiecznym czasy być wzruszane i odmieniane, ale wieczne, całe i mocne zachowane być mają.

A ku lepszemu świadectwu i wiecznej pamięci rzeczy wyżej opisanych my przerweczeni, wyżej opisani prełaci i panowie rada, tak duchowna, jako świecka, książęta, my posłowie ziemscy i inne stany na tym walnym a spolnym sejmie lubelskim będący zawiesiliśmy na ten list pieczęci nasze. Pisan i dan na tymże spolnym sejmie lubelskim pierwszego dnia miesiąca lipca roku Bożego tysiąc pięćset sześćdziesiąt dziewiątego.

PRZYSIĘGA

Jako pierwszy unię zaprzysięgał legatus natus et Regni primas, arcybiskup gnieźnieński Jakub Uchański. Po nim pozostali senatorowie koronni, następnie rada litewska, potem zaś posłowie koronni i litewscy

Przysięga zobopolna na spiski wyżej napisane panów rad koronnych i litewskich

Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, iż od tąd i na potomne czasy tę wszystką sprawę około unji albo zjednoczenia naszego spólnego ze wszystkimi stanami i obywatelami Korony polskiej (Wielkiego Księstwa litewskiego), jako jest w tych liściach a spisach naszych szerzej opisano, skutecznie i dostatecznie z potomstwem moim dzierżyć to i wypełnić we wszystkich punkciech i artykułach, jako w tych to liściach szerzej są opisane, będę i wedle swej najwiętrzej możliwości nie dopuszczę i zawżdy tego przestrzegać z potomstwem swym będę, aby ten nasz spólny związek mocnie a nienaruszenie na wieki trwał. Tak mi Pan Bóg pomóż w Trojcy jedyny i Święta Ewangelia.

[Akta unji Polski z Litwą, 1385–1791, Wyd. S. Kutrzeba, W. Semkowicz, Kraków 1932, nr 150, s. 363]

Rota przysięgi na unię panów rad i posłów koronnych i litewskich. Archiwum Główne Akt Dawnych, Metryka Koronna, Księgi Poselstw, 18, k. 155v

Pieczęć Fedora Woropaja, posła powiatu orszańskiego, owalna o 11/13 mm; w tarczy wywrócony herb Nałęcz, klejnotu brak; nad tarczą litery: FV

55

Przysięga zobopolna na spiski wyżej napisane panów Rad Koronnych i Litewskich.

[A. N. przysięgam panu Bogu wszechmogącemu, iż od tąd i na potomne czasy, tę wszystką sprawę około unji, albo zjednoczenia naszego spólnego ze wszystkimi stanami, i wszystkimi obywatelami Korony polskiej (Wielkiego Księstwa litewskiego), jako jest w tych liściach a spisach naszych szerzej opisano, skutecznie i dostatecznie z potomstwem moim dzierżyć to i wypełniać we wszystkich punkciech i artykułach, jako w tych to liściach szerzej są opisane, będę i wedle swej najmocniejszej możliwości, i zawżdy tego przestrzegać z potomstwem moim będę, aby ten nasz spólny związek mocnie a nienaruszenie na wieki trwał. Tak mi pan Bóg pomóż w Trojcy jedyny i Święta Ewangelia.

Pieczęć Andrzeja Dzierżka, podkomorzego trockiego, posła województwa trockiego, ośmioboczna $\varnothing$ 11/13 mm; W tarczy herb Wieniawa, klejnotu brak; nad tarczą litery: A D

Pieczęć niewiadomego szlachcica, owalna $\varnothing$ 12/14 mm; w tarczy herb Jastrzębiec, w klejnocie skrzydło, po obu stronach klejnotu litery: M S

3. Pieczęć Kaspra Rajeckiego, chorążego trockiego, posła województwa trockiego, owalna $\varnothing$ 12/14 mm; w tarczy herb Łabędź, nad tarczą litery: K R

ZATWIERDZENIE

„Iż już Królestwo polskie i wielkie Księstwo litewskie jest jedno nierozdzielne i nierozżne ciało, a także nieróżna, ale jedna a spólna Rzeczpospolita, która się z dwu państw i narodów w jeden lud zniósła i spoiliła.”

„Iż już Królestwo polskie i wielkie Księstwo litewskie jest jedno nierozdzielne i nierozżne ciało, a także nieróżna, ale jedna a spólna Rzeczpospolita, która się z dwu państw i narodów w jeden lud zniósła i spoiliła.”

Fragment dokumentu, w którym król Zygmunt August zatwierdza unię Korony z Wielkim Księstwem Litewskim (4 lipca 1569)

PIECZĘĆ MNIEJSZA KORONNA (1569.07.04)

Pieczęć odcisnięta w czerwonym wosku w misce z naturalnego wosku. Pod zamkniętą koroną tarcza 4-półowa: w polu 1 i 4 – Orzeł, w polu 2 i 3 – Pogoń. Po bokach dwie gałązki laurowe. SIGISMVNDVS : AVGVST : D : G : REX : POLONIE : MAG : DVX : LITHVA : ET :
 $\varnothing$ 4,7 cm

Gumowski, Pieczęcie królów, nr 54, s. 28, 29. Piech, Monety, s. 81, 82
Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów pergaminowych, sygn. 8431

ZATWIERDZENIE

Sigismundus Augustus

Oryginał; język polski; dokument pergaminowy
o wymiarach 78 x 53 + 6 cm
Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów
pergaminowych, sygn. 8431

PODSTAWOWE ŹRÓDŁA

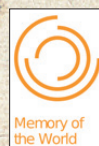
Akta unji Polski z Litwą, 1385–1791 Wyd. S. Kutrzeba,
W. Semkowicz, Kraków 1932.

М.О. Коялович, *Дневник Люблинского сейма 1569 г.*,
СПб. 1869 [M.O. Kojalowicz, *Dniownik lublinskiego sejma 1569 r.*,
Sankt Petersburg 1869].

A.T. Działyński, *Źródłopisma do dziejów unii Korony Polskiej
i W. Księstwa Litewskiego* (cz. II i III), Poznań 1856–1861.

Akt unii lubelskiej w 2017 r. został wpisany na Międzynarodową Listę Programu UNESCO Pamięć Świata (*Memory of the World International Register*), jako wspólny wpis Polski, Litwy, Łotwy, Białorusi i Ukrainy. Dwa lata wcześniej, w 2015 r., unia lubelska została uhonorowana przez Komisję Europejską i otrzymała Znak Dziedzictwa Europejskiego (*European Heritage Label*) jako historyczny przykład wyjątkowej w dziejach Europy integracji dwóch krajów oraz moment przełomowy w rozwoju zasad demokratycznych.

Ilustracje na okładce i stronie tytułowej:
herb Zygmunta Augusta z austriackiego herbarza z 1571 roku
pieczęć mniejsza koronna (1569.07.04)

Obrazy użyte w tle i jako motywy graficzne pochodzą z dzieła Andrei Alciato: *Emblemata*, Padua, Petro Paulo Tozzi, 1621, oraz innych rycin manierystycznych z końca XVI wieku